

ทัศนศิลป์

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

เล่ม ๑

ม.๕

 IMAC EDUCATION

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

ทัศนศิลป์

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

เล่ม ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

จิรพันธ์ สมประสงค์

ผู้ตรวจ

สมบูรณ์ คำมูล

อังสุวิศ ดิษยมาลย์

ผศ. ดร.ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช

บรรณาธิการ

ผศ. ดร.ผดุง พรมมูล

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

ทัศนศิลป์

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ เล่ม ๑

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ
จิรพันธ์ สมประสงค์.

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ทัศนศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
เล่ม 1.--กรุงเทพฯ : แม็คเอดดูเคชั่น, 2559.
188 หน้า.

1. ทัศนศิลป์--การศึกษาและการสอน (มัธยมศึกษา).
I. ชื่อเรื่อง.

707

ISBN 978-616-274-691-8

สงวนลิขสิทธิ์ : กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย ห้ามลอกเลียน ไม่ว่าจะเป็น
ส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือเล่มนี้ นอกจากจะได้รับอนุญาต
เป็นลายลักษณ์อักษร

จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายโดย

MA | MACEDUCATION

ส่งชานฉัตติ่งจ่าย ไปรษณีย์ลาดพร้าว

ในนาม บริษัท แม็คเอดดูเคชั่น จำกัด

เลขที่ ๙/๙๙ อาคารแม็ค ซอยลาดพร้าว ๓๘ ถนนลาดพร้าว

แขวงจันทระเกษม เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

☎ ๐-๒๙๓๘-๒๐๒๒-๗ โทรสาร ๐-๒๙๓๘-๒๐๒๘

www.MACeducation.com

พิมพ์ที่ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ที.เอส.บี โปรดักส์

คำนำ

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ทักษะศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ เล่ม ๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเป็นหนังสือเรียนที่ได้ผ่านการปรับปรุงและพัฒนาด้วยวิสัยทัศน์ของผู้จัดทำ โดยมุ่งให้หนังสือเรียนศิลปะนี้ทันยุคสมัยและทันเหตุการณ์ในการดำเนินการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ของกระทรวงศึกษาธิการ

ผลจากการปรับหลักสูตรแกนกลางใหม่ให้เป็นมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ครั้งนี้ทางบริษัท แม็คเอ็ดดูเคชั่น จำกัด เข้าใจสถานการณ์ดี จึงได้ให้มีการดำเนินการปรับปรุงหนังสือเรียนของสาระการเรียนรู้ศิลปะใหม่ทั้งหมด ให้ตรงและสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ที่กำหนดใหม่ ได้แก่ การทบทวนปรับปรุงหน่วยการเรียนรู้ใหม่ การปรับสาระการเรียนรู้ประจำหน่วยใหม่ให้ตรงกับสาระการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนด การเพิ่มเติมเนื้อหาสาระที่ขาด และตรวจสอบเน้นผลให้สะท้อนถึงมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะให้ตรงประเด็น และให้เห็นถึงความแตกต่างในเนื้อหาสาระระหว่างช่วงชั้นและชั้นปี ไม่ให้มีการเรียนซ้ำซ้อนกัน และดูถึงความยากง่ายให้เหมาะสมกับวัยและระดับชั้นของผู้เรียน ทั้งนี้โดยยึดถือตามมาตรฐานช่วงชั้นที่กำหนดไว้ทุกประการ

จิรพันธ์ สมประสงค์

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ทักษะศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ เล่ม ๑
ตรงตามสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ดังนี้

สาระการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้
สาระที่ ๑ ทักษะศิลป์	ศ ๑.๑ สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่องานศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
	ศ ๑.๒ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

คำชี้แจง

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ทศนศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ เล่ม ๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ บริษัท แม็คเอ็ดดูเคชั่น จำกัด ได้จัดทำและพัฒนาขึ้นใหม่ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยในการจัดทำและพัฒนาหนังสือเรียนแม็คครั้งนี้ นอกจากจัดเนื้อหาให้ตรงกับสาระแกนกลางและตัวชี้วัดชั้นปีที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดแล้ว ยังได้นำผลการวิจัยประเมินผล การใช้สื่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ซึ่ง บริษัท แม็คเอ็ดดูเคชั่น จำกัด ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยมาดำเนินการพัฒนาหนังสือเรียนชุดนี้ ดังนี้

๑. จัดทำสาระการเรียนรู้ให้ตรงตามตัวชี้วัดช่วงชั้นและครอบคลุมมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรทุกมาตรฐานที่หลักสูตรแกนกลางกำหนดให้เรียนในแต่ละปี

๒. จัดให้มีกิจกรรมเพื่อฝึกกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จนบรรลุตาม มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดช่วงชั้นของหลักสูตร ซึ่งสามารถศึกษารายละเอียดได้จากแผนการจัดการ เรียนรู้ที่บริษัทได้จัดทำขึ้นตามแนวทางการวางแผนแบบมองย้อนกลับ (Backward Design) ทั้งนี้ผู้สอน ควรชี้แจงและให้คำแนะนำเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนปฏิบัติได้จริง

๓. เพื่อสนองนโยบายในการพัฒนาประเทศ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและนโยบาย ให้มีการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาทุกระดับ ได้มีการเพิ่มเติมเนื้อหาและ กิจกรรม การเรียนรู้ในรูปแบบภาระงานที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ โดยแทรกไว้ในกิจกรรมฝึกปฏิบัติในบางหน่วยที่มีเนื้อหาสอดคล้อง โดยใช้ตราสัญลักษณ์ โครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ กำกับไว้ เพื่อเป็นจุดสังเกตสำหรับครูผู้สอนจะได้แนะนำผู้เรียน และครูควรเพิ่มเติมรายละเอียดเกี่ยวกับปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ผู้เรียนตามความเหมาะสม

บริษัท แม็คเอ็ดดูเคชั่น จำกัด ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความไว้วางใจเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ ของบริษัท และขอตั้งปณิธานว่าจะสร้างสรรค์สื่อการเรียนรู้ที่มีคุณค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อวงการ ศึกษาตลอดไป

บริษัท แม็คเอ็ดดูเคชั่น จำกัด

ทัศนศิลป์

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ พื้นฐานศิลปะ

ตรงตามมาตรฐาน ศ ๑.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘ และ ศ ๑.๒ ตัวชี้วัดข้อ ๑, ๒, ๓

๑.๑ ศิลปะพื้นฐาน

- ศิลปะคืออะไร
- การวิเคราะห์ศิลปะ
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ

๑.๒ มนุษย์กับศิลปะ

- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ

๑.๓ ประเภทของศิลปะ

- วิจิตรศิลป์
- ศิลปะประยุกต์
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ

๑.๔ ทัศนศิลป์

- ความหมายของทัศนศิลป์
- หลักการจำแนกแขนงของทัศนศิลป์
- แขนงต่างๆ ของทัศนศิลป์
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ

๑.๕ การถ่ายทอดรูปแบบทางทัศนศิลป์

- การมองเห็น
- รูปแบบการถ่ายทอดงานทัศนศิลป์
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ

๑.๖ ศิลปะการออกแบบ

- ความหมายของการออกแบบ
- ประเภทของการออกแบบ

หน้า

๑

๒

๓

๓

๔

๖

๗

๘

๑๐

๑๐

๑๒

๑๔

๑๖

๑๖

๑๖

๑๘

๒๖

๒๗

๒๗

๒๗

๓๐

๓๑

๓๑

๓๒

- การออกแบบสมัยใหม่ ๓๓
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ ๓๖

๑.๓ ทักษะการดูของการออกแบบ ๓๓

- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ ๔๖

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ ทักษะการสื่อสารสร้างสรรค์งานศิลปะ ๔๓

ตรงตามมาตรฐาน ศ ๑.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๑๐ และ ศ ๑.๒ ตัวชี้วัดข้อ ๑, ๒, ๓

๒.๑ การวาดเขียน ๔๗

- เทคนิคการใช้วัสดุวาดภาพ ๔๗
- การวาดเส้นจากประสาทสัมผัส ๕๓
- การวาดเส้นแสดงท่าทาง ๕๕
- การวาดภาพหุ่นนิ่ง ๕๘
- การวาดภาพทิวทัศน์ ๖๑
- การวาดภาพคนเหมือน ๖๔
- การวาดสัดส่วนของมนุษย์ ๖๕
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ ๗๓

๒.๒ วัสดุสร้างสรรค์ ๗๔

- ความหมายและประเภทของวัสดุ ๗๔
- คุณสมบัติของวัสดุสร้างสรรค์ ๗๕
- วิธีการและขั้นตอนในการสร้างสรรค์ด้วยวัสดุ ๗๕
- ลักษณะของรูปแบบของวัสดุสร้างสรรค์ ๗๖
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ ๗๘

๒.๓ การโฆษณา ๗๕

- หลักการออกแบบงานโฆษณา ๘๐
- การโฆษณาและศิลปะ ๘๒
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ ๘๔

๒.๔ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์กราฟิก ๘๕

- ความเป็นมาของคอมพิวเตอร์กราฟิก ๘๖
- ประเภทของภาพกราฟิก ๘๗
- ประเภทของระบบกราฟิก ๘๕
- ซอฟต์แวร์ที่ใช้ในระบบกราฟิก ๘๕
- ระบบกราฟิกแบบอินเทอร์แอคทีฟ ๕๐
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ ๕๒

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ สุนทรียศิลป์

ตรงตามมาตรฐาน ศ ๑.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๑๐ และ ศ ๑.๒ ตัวชี้วัดข้อ ๒, ๓

๓.๑ สุนทรียศาสตร์

- ที่มาและความหมายของสุนทรียศาสตร์
- สุนทรียภาพ
- ความงามกับความจริง
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ

๕๔

๕๔

๕๖

๕๗

๑๐๑

๓.๒ พื้นฐานการรับรู้

- ความหมาย องค์ประกอบ และกระบวนการของการรับรู้
- การรับรู้ที่เกี่ยวกับการมองเห็น
- การรับรู้ทางการเห็นและประสบการณ์สุนทรีย์
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ

๑๐๒

๑๐๒

๑๐๓

๑๐๔

๑๐๖

๓.๓ ความงามในการใช้สีในชีวิตประจำวัน

- การเลือกใช้สีในการแต่งกาย
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ

๑๐๗

๑๐๘

๑๑๐

๓.๔ แนวคิดกระบวนการสร้างงานศิลปะของศิลปิน

- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ

๑๑๑

๑๑๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ ศิลปะภูมิปัญญาไทยและสากล

๑๑๖

ตรงตามมาตรฐาน ศ ๑.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๑, ๒, ๓, ๔, ๖, ๗ และ ศ ๑.๒ ตัวชี้วัดข้อ ๑, ๒, ๓

๔.๑ จิตรกรรมไทย

- ความหมายของคำว่า “จิตรกรรมไทย”
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ

๑๑๗

๑๑๗

๑๒๐

๔.๒ ประติมากรรมไทย

- งานปฏิมากรรมพระพุทธรูปในประเทศไทย
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ

๑๒๑

๑๒๒

๑๒๕

๔.๓ สถาปัตยกรรมไทย

- ประเภทของสถาปัตยกรรมไทย
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ

๑๓๐

๑๓๐

๑๔๐

๔.๔ ศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้านไทย

- ประเภทของงานศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้านไทย
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ

๑๔๑

๑๔๑

๑๔๗

๔.๕ ศิลปะสากล

- ประวัติศิลปกรรมยุคก่อนประวัติศาสตร์
- ประวัติศิลปปะอียิปต์
- ประวัติศิลปปะเมโสโปเตเมีย
- ประวัติศิลปปะกรีก
- ประวัติศิลปปะโรมัน
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ

๑๔๘

๑๔๙

๑๕๖

๑๖๒

๑๖๓

๑๖๖

๑๖๙

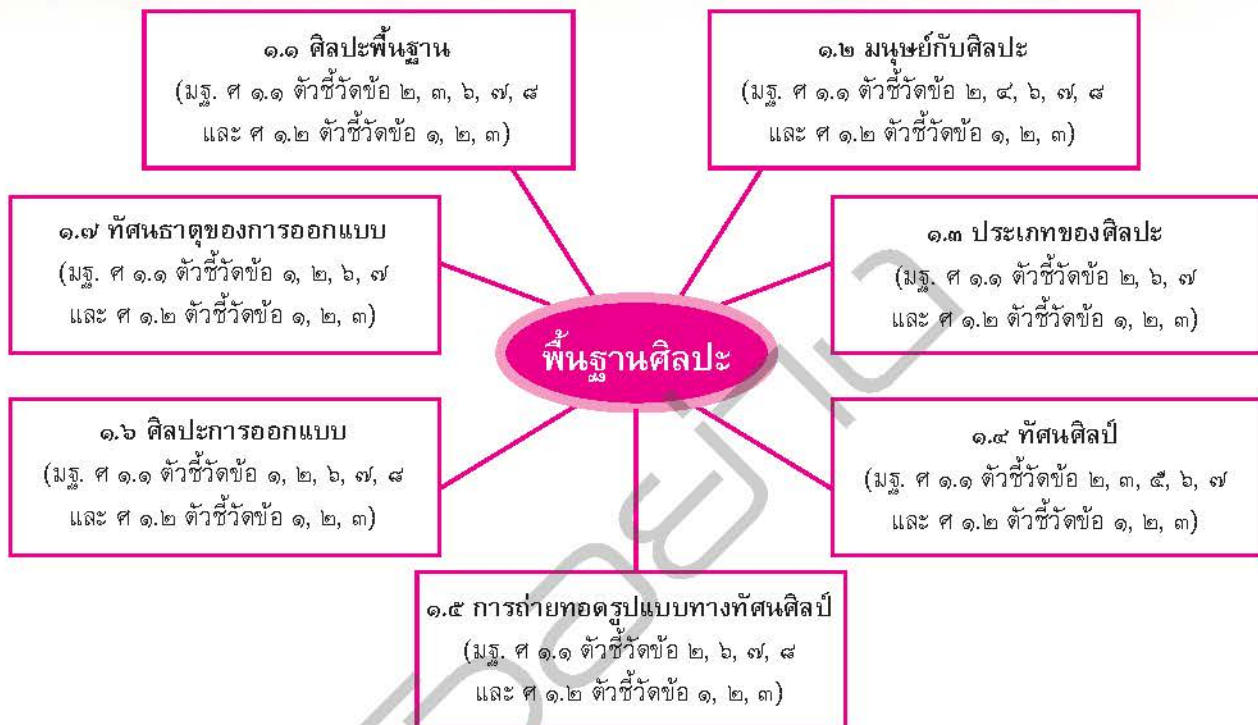
บรรณานุกรม**๑๗๐****ภาคผนวก****๑๗๒****ดัชนี****๑๘๐**

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ทัศนศิลป์

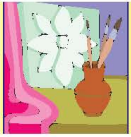

พื้นฐานศิลปะ

ตัวชี้วัดชั้น

๑. วิเคราะห์การใช้ทัศนธาตุ และหลักการออกแบบในการสื่อความหมายในรูปแบบต่างๆ (มฐ. ศ ๑.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๑)
๒. บรรยายจุดประสงค์และเนื้อหาของงานทัศนศิลป์ โดยใช้ศัพท์ทางทัศนศิลป์ (มฐ. ศ ๑.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๒)
๓. วิเคราะห์การเลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ และเทคนิคของศิลปินในการแสดงออกทางทัศนศิลป์ (มฐ. ศ ๑.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๓)
๔. มีทักษะและเทคนิคในการใช้วัสดุ อุปกรณ์และกระบวนการที่สูงขึ้นในการสร้างงานทัศนศิลป์ (มฐ. ศ ๑.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๔)
๕. สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ด้วยเทคโนโลยีต่างๆ โดยเน้นหลักการออกแบบและการจัดองค์ประกอบศิลป์ (มฐ. ศ ๑.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๕)
๖. ออกแบบงานทัศนศิลป์ได้เหมาะกับโอกาสและสถานที่ (มฐ. ศ ๑.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๖)
๗. วิเคราะห์และอธิบายจุดมุ่งหมายของศิลปินในการเลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ เทคนิคและเนื้อหาเพื่อสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ (มฐ. ศ ๑.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๗)
๘. ประเมินและวิจารณ์งานทัศนศิลป์โดยใช้ทฤษฎีการวิจารณ์ศิลปะ (มฐ. ศ ๑.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๘)
๙. วิเคราะห์และเปรียบเทียบงานทัศนศิลป์ในรูปแบบตะวันออก และรูปแบบตะวันตก (มฐ. ศ ๑.๒ ตัวชี้วัดข้อ ๑)
๑๐. ระบุงานทัศนศิลป์ของศิลปินที่มีชื่อเสียงและบรรยายผลตอบรับของสังคม (มฐ. ศ ๑.๒ ตัวชี้วัดข้อ ๒)
๑๑. อภิปรายเกี่ยวกับอิทธิพลของวัฒนธรรมระหว่างประเทศที่มีผลต่องานทัศนศิลป์ในสังคม (มฐ. ศ ๑.๒ ตัวชี้วัดข้อ ๓)

๑.๑. ศิลปะพื้นฐาน

ศิลปะคืออะไร

ศิลปะมีความหมายหลากหลายตามความคิด ความเชื่อของแต่ละบุคคลและแต่ละยุคแต่ละสมัย ซึ่งมีนักปราชญ์ นักการศึกษา และนักวิชาการได้ให้นิยามความหมายของศิลปะแตกต่างกันออกไป ดังต่อไปนี้

ศิลปะ คือ การเลียนแบบธรรมชาติ ศิลปินมีหน้าที่สำคัญที่ต้องเข้าใจธรรมชาติ รู้จักถ่ายทอดแรงบันดาลใจจากธรรมชาติให้เห็นเป็นรูปทรง และมีเรื่องราวถูกต้องตามความเป็นจริงเท่าที่ความงามในธรรมชาติจะอำนวยให้ (อริสโตเติล, ๓๘๔-๓๒๒ B.C.)

ศิลปะ คือ การแสดงออกเกี่ยวกับความศรัทธาในเชื่อถือของแต่ละสมัย เป็นความพอใจของมนุษย์ตามความเชื่อที่สังคมยอมรับ แสดงออกเป็นเอกลักษณ์ของสังคมหรือแบบศิลปะประจำชาติ (Albert Elsen, ๑๙๖๑)

ศิลปะ คือ สื่อติดต่อระหว่างกันแบบหนึ่ง ศิลปินผู้รวมลักษณะพิเศษจากธรรมชาติประกอบเป็นรูปใหม่ที่ทำได้ในสังคมเดียวกันเข้าใจกันได้ (Dudley and Faricy)

ศิลปะ คือ งานอันเป็นความพากเพียรของมนุษย์ ซึ่งต้องใช้ความพยายามด้วยมือและด้วยความคิด (ศิลป์ พีระศรี, ๒๕๐๐ : ๒๕)

ศิลปะ คือ ความงามร่วมของสังคม มีหน้าที่รับใช้มนุษยชาติ เพื่อประโยชน์หลายประการ เพื่อความสวยงามโดยเฉพาะ เพื่อความคิดเห็นในการปรับปรุงสังคมของตนให้ดีขึ้น เพื่อให้ความลึกซึ้งและทัศนคติอย่างกว้างขวางแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และคืองานช่างที่แสดงฝีมือและความคิดเห็นของศิลปิน (น. ณ ปากน้ำ)

ศิลปะ คือ การรู้จักเข้าใจถ่ายทอดธรรมชาติที่เห็นด้วยจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ด้วยการเข้าใจเลือกวัสดุที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดเป็นรูปทรงใหม่ (อารี สุทธิพันธุ์, ๒๕๓๕ : ๒๑)

จากรูปแสดงให้เห็นว่าศิลปะคือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น (Art is handmade) โดยได้แรงบันดาลใจจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม มนุษย์จึงนำเอาวัสดุมาถ่ายทอดธรรมชาตินั้นๆ ตามปริมาณของแรงบันดาลใจในสิ่งนั้นๆ ตามความสามารถและลักษณะของตน

จากคำนิยามที่ยกมาแสดงจะเห็นได้ว่า แต่ละยุคสมัยทั้งในอดีตจนกระทั่งปัจจุบัน คนที่เกี่ยวข้องกับศิลปะต่างพยายามให้คำจำกัดความหรือนิยามไว้มากมาย คำนิยามเหล่านี้มีมากจนบางครั้งก่อให้เกิดความสับสนในการหาความหมายที่แน่นอนตายตัว เพราะการให้ความหมายเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับความคิดมนุษย์ และความคิดของแต่ละบุคคลก็ย่อมแตกต่างกันออกไปตามภูมิปัญญาและสภาพแวดล้อมของผู้คน

ความหมายของศิลปะที่มีผู้ให้คำนิยามหรือจำกัดความไว้ จึงเปรียบเสมือนเป็นที่รวบรวมความรู้ ความคิดเห็น ความเชื่อ และประสบการณ์ต่างๆ ของมนุษย์เข้าด้วยกัน ส่วนความแตกต่างกันในด้านความคิดเห็นเป็นการแสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะค้นหาความหมายในแง่มุมต่างๆ เพื่อให้เกิดความชัดเจนและรัดกุมพอเหมาะกับยุคสมัย

อีกทั้งเน้นให้เห็นถึงวิวัฒนาการ แนวความคิด ความก้าวหน้าในทางศิลปะว่า ผู้สนใจและผู้เกี่ยวข้องพยายามที่จะอธิบาย โดยให้คำนิยามความหมายของศิลปะว่า ศิลปะคืออะไร

จากการประมวลคำนิยามศิลปะที่ยกมา พอที่จะสรุปประเด็นความหมายของศิลปะได้ว่า

ศิลปะ (Art) คือ ผลงานการสร้างสรรคของมนุษย์ในทุกด้าน ทั้งการกระทำ การพูด การเขียน และเกิดผลในทางสร้างสรรค์ที่ตีตาม เหมาะสมกับกาลเทศะ

แนวทางการเรียนรู้ศิลปะจากคำนิยาม อาจทำได้โดยใช้วิธีการต่างๆ ตามลำดับ ดังนี้

๑. ความรู้ความจำ เป็นพฤติกรรมหลักการเบื้องต้นของพฤติกรรมด้านอื่นๆ เกี่ยวกับการจดจำในเรื่องศิลปะ ซึ่งนอกจากความจำแล้วยังต้องมีการระลึกได้อีกด้วย แต่ไม่จำเป็นต้องใช้ความเข้าใจไปตีความหมายในคำนิยามนั้นๆ

๒. ความเข้าใจ การที่จะกำหนดสร้างคำนิยามใหม่ทางศิลปะขั้นได้นั้นต้องอาศัยความเข้าใจ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สามารถจับใจความสำคัญของเรื่องราวต่างๆ ได้ ทั้งในด้านภาษา รหัส สัญลักษณ์ ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งพฤติกรรมในด้านนี้แยกออกเป็น

๒.๑ การแปลความ หมายถึง แปลความหมายจากระดับหนึ่งไปยังอีกระดับหนึ่งในเชิงเปรียบเทียบ

๒.๒ การตีความ หมายถึง การเก็บใจความเดิมมาเรียบเรียงใหม่ แต่ความหมายยังคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลง

๒.๓ การขยายความ หมายถึง การนำข้อเท็จจริงในปัจจุบันไปทำนายเหตุการณ์ในอนาคต หรือนำไปขยายความกว้างหรือลึกลงไป

๓. การนำไปใช้ คือ สามารถนำเอาสิ่งที่ได้ประสบมาไปใช้ให้เป็นประโยชน์ หรือนำไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ ได้

๔. การวิเคราะห์ เป็นความสามารถในการแยกแยะคำนิยามทางศิลปะให้ออกเป็นส่วนย่อยๆ เพื่อหาความสำคัญ ความสัมพันธ์และหลักการ หรือทฤษฎีที่เป็นมูลเหตุของคำนิยามต่างๆ

๕. การสังเคราะห์ เมื่อได้เรียนรู้โดยจำคำนิยามต่างๆ ได้ สามารถวิเคราะห์คำนิยามเหล่านั้นถึงมูลเหตุ ความสำคัญ ความสัมพันธ์ของแต่ละคำนิยาม ก็มาถึงความสามารถในการนำเอาเรื่องราวหรือส่วนประกอบย่อยๆ มาผสมเป็นเรื่องราวเดียวกัน โดยมีการดัดแปลง วิริยสร้างสรรค์ปรับปรุงของเก่าให้ดีขึ้น มีคุณค่าขึ้น หรืออาจเป็นการสร้างคำนิยามจำกัดความหมายของศิลปะขึ้นใหม่ให้เหมาะสมกับปัจจุบัน

๖. การประเมินค่า คือ สามารถวัดคุณค่าของงานศิลปะและนำไปสู่การประเมินและวิจารณ์งานศิลปะได้

ส่วนศิลปะตามแนวคิดสากลมาจากคำว่า Art Arti และ Arte มีหลักฐานว่าเริ่มนิยมนำมาใช้ตั้งแต่สมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา โดยคำว่า Arti นั้นหมายถึง กลุ่มช่างฝีมือในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๔, ๑๕ และ ๑๖ ส่วนคำว่า Arte หมายถึง ฝีมือ ซึ่งรวมถึงความรู้ของการใช้วัสดุวิทยาของศิลปินด้วย

การวิเคราะห์ศิลปะ

ในการวิเคราะห์ศิลปะต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่างมาช่วยในการวิเคราะห์ ซึ่งศาสตราจารย์กิริติ บุญเจือ (๒๕๒๒ : ๕) ได้จำแนกองค์ประกอบของศิลปะไว้ดังต่อไปนี้

๑. วิเคราะห์สื่อ (Media) คือ สิ่ง que ศิลปินนำมาใช้ถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ของตนเองให้ผู้อื่นสามารถรับรู้ได้ เช่น สี แปรง หินอ่อน ผ้าใบ ทองแดง ปูน คำพูด หรือกวีนิพนธ์

๒. วิเคราะห์เนื้อหา (Content) คือ เรื่องราวที่ศิลปินแสดงออกมา

๓. วิเคราะห์สุนทรียธาตุ (Aesthetical Elements) มี ๓ อย่าง คือ ความงาม (Beauty) ความแปลกตา (Strangeness) และความน่าทึ่งหรือความเป็นเลิศ (Sublimity)

ศิลปะแต่ละชิ้นไม่จำเป็นต้องมีครบทั้ง ๓ ข้อ อาจมี ๑ ข้อ ๒ ข้อ หรือทั้ง ๓ ข้อผสมผสานกันก็ได้ ทั้งนี้รวมไปถึงสิ่งที่สวยงามในธรรมชาติก็เช่นกัน เราสามารถนำหลักในการวิเคราะห์งานศิลปะนี้ไปใช้ได้

ฝึกปฏิบัติกิจกรรม ๑

ฝึก/ทดลองวิเคราะห์ศิลปะจากภาพ

ความมุ่งหมาย

เพื่อใช้พื้นฐานความรู้ทางศิลปะสรุปวิเคราะห์ภาพศิลปะที่ปรากฏได้อย่างถูกต้องตามกระบวนการวิเคราะห์

ขั้นตอน/เทคนิคปฏิบัติ

๑. ดูภาพจากโจทย์เพื่อกำหนดประเด็นวิเคราะห์ผลงานศิลปะ
๒. วิเคราะห์วัสดุสื่อที่ศิลปินนำมาถ่ายทอด (ตามประเด็นในข้อ ๑)
๓. วิเคราะห์เนื้อหาการนำเสนอจากภาพและชื่อภาพประกอบเรื่องราวที่ศิลปินแสดง
๔. วิเคราะห์ความงาม ความแปลกตา ความน่าทึ่ง
๕. เขียนอธิบายเพื่อบรรยายหน้าชั้นเรียน

วัสดุ/อุปกรณ์

๑. ภาพศิลปะ
๒. ปากกา
๓. กระดาษ

ตัวอย่างภาพจิตรกรรมที่นำมาวิเคราะห์

ภาพชื่อ "การจัดองค์ประกอบรูปที่ ๙ เลขที่ ๖๒๖" โดย วาซีส คันดินสกี

คำถามตรวจสอบความเข้าใจ

๑. ให้นักเรียนกำหนดคำนิยามของ “ศิลปะ” ของตนเองคนละ ๑ นิยาม
๒. แนวทางการเรียนรู้ศิลปะจากคำนิยามมีวิธีการอย่างไร (อธิบายโดยละเอียด)
๓. องค์ประกอบสำคัญๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ศิลปะคืออะไร
๔. ศิลปะที่นักเรียนเข้าใจ หมายถึงอะไร
๕. คำว่าศิลปะตามแนวสากล คือ คำว่า Art เกิดขึ้นในสมัยใด และมีความหมายในแนวสากลว่าอย่างไร

แนวการวัดผลและประเมินผล

วิธีวัดผล

สังเกตพฤติกรรมการทำงานในชั้นเรียน โดยเลือกใช้เครื่องมือวัดผลหมายเลข ๑, ๒, ๔, ๕, ๖ และ ๗

เครื่องมือวัดผล

เลือกใช้เครื่องมือวัดผลจากการทำกิจกรรมฝึกปฏิบัติ และคำถามตรวจสอบความเข้าใจ โดยใช้เครื่องมือวัดผลหมายเลข ๑, ๒, ๔, ๕, ๖ และ ๗

เกณฑ์การผ่าน

ผ่านเกณฑ์ปานกลางในทุกกิจกรรม

๑.๒ มนุษย์กับศิลปะ

“มนุษย์หรือมนุษย์” ในภาษาบาลีและสันสกฤต แปลความหมายได้ว่า ผู้ที่มีจิตใจสูงส่ง เป็นผู้ที่มีจิตตนเอง รู้จักสิทธิและหน้าที่ตามขอบเขตของกฎหมาย รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น มีความอยากรู้อยากเห็น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นอย่างดี มนุษย์นั้นมีส่วนประกอบอยู่ ๒ อย่าง คือ กายและจิตใจ กาย คือ ร่างกายประสาทสัมผัสต่างๆ ที่ทำให้รู้ได้ทางตา หู จมูก ลิ้น และกาย ส่วนจิตใจมองไม่เห็นแต่ปรากฏเป็น ความนึกคิด ความชอบไม่ชอบ ความหดหู่ ความฟุ้งซ่าน ความสงสัย ซึ่งส่วนประกอบทั้งสองอย่างนี้ทำให้มนุษย์สามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดเป็นผลงานศิลปะได้

ภาพชื่อ “ภาพเหมือนมาเม โอต์ม” โดย อะเมเดโอ โมดิเลียนี (Amedeo Modigliani) เป็นงานศิลปะที่สะท้อนความงามในลักษณะเหมือนจริง

ภาพชื่อ “แมวสองตัว” โดย ฟรันซ์ มาร์ค (Franz Marc) เป็นงานศิลปะที่สะท้อนความงามในลักษณะตัดทอนหรือกึ่งนามธรรม

ภาพชื่อ “ดอกกลีบลีสีร้อนแรง ดอกพีเนียมสีมืด” โดย เอมีล โนลเด (Emil Nolde) เป็นงานศิลปะที่สะท้อนความงามในลักษณะตัดทอนและนำไปสู่นามธรรมซึ่งเน้นความรู้สึกมากกว่ารูปลักษณ์

นักปราชญ์หลายท่านได้ให้ความหมายของมนุษย์ที่เชื่อมโยงศิลปะไว้อย่างมากมาย เช่น

๑. **นักมานุษยวิทยา** ได้ตีความมนุษย์ในแง่ของวิวัฒนาการของชีวิตมนุษย์ทุกเผ่าพันธุ์ และวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของมนุษย์ โดยได้ให้ความหมายของ “มนุษย์” ไว้ว่า มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐหรือสัตว์ที่มีจิตใจสูงในสาขาสังคมศาสตร์กล่าวถึงมนุษย์ว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม และในสาขาวิทยาศาสตร์ ก็จัดว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่งในอาณาจักรสัตว์”

๒. **นักสังคมศาสตร์** เข้าใจมนุษย์ในแง่ที่เชื่อว่า มนุษย์ คือ องค์ประกอบที่สำคัญของสังคมที่รู้จักปฏิบัติหน้าที่ตามสิทธิและเสรีภาพ โดยมีความเชื่อมั่นว่าองค์ประกอบอื่นๆ ของสังคมนั้นก็จะทำหน้าที่ของตน ในขณะที่เดียวกันมนุษย์ก็เป็นผลิตผลของวัฒนธรรม ซึ่งจะมีความหมายได้ก็ต่อเมื่อเขามีความสัมพันธ์ต่อสังคม มีความสำนึกต่อสังคม ซึ่งจะเห็นได้ว่ามนุษย์เกิดและตายตามกฎแห่งกรรม แต่วัฒนธรรมยังคงอยู่และเปลี่ยนแปลงไปเท่ากับว่าสังคมยังคงอยู่นั่นเอง

คำว่า “มนุษย์” จะมีความหมายอย่างไรก็ตาม นั่นเป็นการตีความตามแง่พิจารณาของกลุ่มชนที่อาจมีความคิดเห็นสอดคล้องต้องกันหรือขัดแย้งกันไป ที่แน่นอนนั้นมนุษย์ต้องมีการแสดงออก มีการเคลื่อนไหว มีพัฒนาการ ไม่ทางร่างกายก็ทางสติปัญญาหรือทางสังคม ดังนั้นพฤติกรรมหนึ่ง que แสดงออกในทางสร้างสรรค์ของมนุษย์ปรากฏเป็นผลิตผลที่มีความงาม เราเรียกสิ่งที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมานั้นว่า “ศิลปะ” ซึ่งพฤติกรรมการแสดงออกในทางศิลปะนั้นมีมานาน ตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน มนุษย์ก็ยังแสดงออกบันทึกถ่ายทอดพฤติกรรมให้ปรากฏรับรู้ได้

ภาพชื่อ “โมเดลลา สตรายาทา” โดย เพ็ญ ทรพิทักษ์
เป็นการถ่ายทอดพฤติกรรมการแสดงออกทางศิลปะรูปแบบหนึ่ง

พอสรุปเป็นความเข้าใจร่วมกันในทางศิลปะได้ว่า มนุษย์เป็นมูลเหตุสำคัญทำให้เกิดการกระทำที่มีคุณค่าแก่ตนและสังคม ผลงานที่สร้างขึ้น คือ “ศิลปะ”

มนุษย์สร้างศิลปะขึ้นด้วยเหตุผลที่ต่างกันหลายประการ คือ

๑. เพราะมนุษย์มีความคิดสร้างสรรค์ มีความอยากรู้อยากเห็น
๒. เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ต้องอยู่ร่วมกัน ฟังพาอาศัยกัน
๓. เพราะมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิต ย่อมมีความต้องการที่จะสร้างสิ่งต่างๆ ตามที่ตนรู้
๔. เพราะมนุษย์ต้องการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิต

คำถามตรวจสอบความเข้าใจ

๑. “มนุษย์” มีความแตกต่างกับคำว่า “คน” อย่างไร
๒. คำว่า “มนุษย์” ในทัศนะของนักมานุษยวิทยาและนักสังคมศาสตร์แตกต่างกันอย่างไร
๓. มนุษย์มีความเกี่ยวข้องกับศิลปะอย่างไร

แนวการวัดผลและประเมินผล

วิธีวัดผล

สังเกตพฤติกรรมการทำงานในชั้นเรียน โดยเลือกใช้เครื่องมือวัดผลหมายเลข ๑, ๒, ๔, ๕, ๖ และ ๗

เครื่องมือวัดผล

เลือกใช้เครื่องมือวัดผลจากการทำกิจกรรมฝึกปฏิบัติ และคำถามตรวจสอบความเข้าใจ โดยใช้เครื่องมือวัดผลหมายเลข ๑, ๒, ๔, ๕, ๖ และ ๗

เกณฑ์การผ่าน

ผ่านเกณฑ์ปานกลางในทุกกิจกรรม

๑.๓ ประเภทของศิลปะ

ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ผู้บุกเบิกวงการศิลปะร่วมสมัยของไทย ได้แบ่งประเภทของศิลปะไว้ในหนังสือ ศิลปะสงเคราะห์ (๒๕๐๐ : ๒๖)

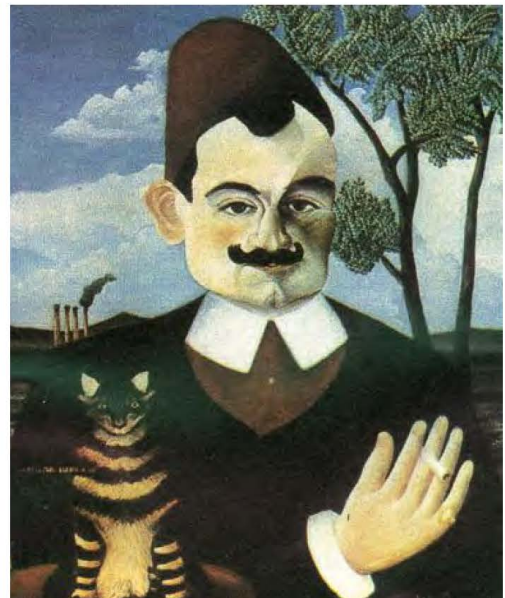
ศิลปะแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ **วิจิตรศิลป์ (Fine Art)** และ **ศิลปะประยุกต์ (Applied Art)**

วิจิตรศิลป์

วิจิตรศิลป์ (Fine Art) เป็นการสร้างสรรค์งานศิลปะโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความงาม ความพึงพอใจ มากกว่าประโยชน์ใช้สอย บางตำราอาจใช้คำว่า “ศิลปะบริสุทธิ์ (Pure Art)” แทน แต่มีจุดเน้นเดียวกันเพื่อตอบสนองความต้องการทางจิตใจและอารมณ์ ความพึงพอใจ ความบริสุทธิ์ใจ มีหวังผลตอบแทนใดๆ ถือเอาความรู้สึกที่ได้จากผลงานศิลปะเป็นจุดวัดคุณค่า จึงมีผลทำให้งานศิลปะเน้นความละเอียดลอออย่างวิจิตรพิสดาร จนถึงจุดที่เรียกได้ว่า งานประณีตศิลป์ (Minor Art) ซึ่งพอสรุปได้ ๘ แขนง ดังนี้

๑. **จิตรกรรม (Painting)** เป็นผลงานศิลปะที่แสดงออกด้วยการวาด ระบายสี และการจัดองค์ประกอบความงามอื่นๆ เพื่อให้เกิดภาพ ๒ มิติ เป็นผลของความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ เป็นประสบการณ์รองของธรรมชาติตรงหน้า เช่น เมื่อศิลปินเขียนภาพทิวทัศน์ ศิลปินเพียงจำลองบริเวณสภาพธรรมชาติตรงหน้าเป็นรูปเท่านั้น ไม่ใช่ธรรมชาติจริงๆ จิตรกรรมมีชื่อเรียกตามลักษณะและเรื่องราวที่ปรากฏบนระนาบ

ภาพชื่อ “ภาพเหมือนปีแอร์ โลตี” โดย อองรี รูโซ (Henri Rousseau)

๒. **ประติมากรรม (Sculpture)** เป็นทัศนศิลป์แขนงหนึ่งเกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์รูปทรงที่มองเห็น (Visual Form) มีลักษณะเป็นสามมิติ คือ มีความกว้าง ความยาว ความหนาหรือสูง ประติมากรรมทำด้วยวัสดุที่เปลี่ยนแปลงรูปทรงได้ (Plasticity) ซึ่งบางทีก็เรียกกันว่า “พลาสติกอาร์ต (Plastic Art)”

ประติมากรรมมีวิธีทำได้หลายวิธี เช่น แกะสลัก ปั้น หล่อ ถอดแบบพิมพ์ เชื่อม เป็นต้น การที่ช่างจะสร้างประติมากรรมด้วยวิธีใด ต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของวัตถุและคุณสมบัติของวัสดุที่จะนำมาประกอบเป็นรูปทรงแต่ละชนิด ว่าสามารถแสดงความคิดสร้างสรรค์ได้มากน้อยเหมาะกับวิธีนั้นๆ หรือไม่ เพราะผลที่ได้จากวิธีการกับวัสดุชนิดหนึ่งย่อมแตกต่างกับผลของวัสดุและวิธีการอย่างหนึ่ง เช่น ประติมากรรมที่ทำด้วยเหล็กตามวิธีเชื่อม จะมีรูปร่างต่างกับประติมากรรมที่ทำด้วยหินตามวิธีแกะสลัก